

УДК 599.4 (477)

Л. В. Годлевська, С. В. Ребров,
Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, м. Київ
e-mail: lgodlevska@gmail.com,
sergij.rebrov@gmail.com
П. С. Панченко,
Азово-Чорноморський орнітологічний союз, м.Одеса
e-mail: panps@ukr.net

НОВІ ДАНІ ЩОДО ФАУНИ РУКОКРИЛИХ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ (УКРАЇНА)

*В ході досліджень у 2016 р. в межах Рівненської області, на території Рівненського природного заповідника (РПЗ), Національного природного парку "Дермансько-Острозький" (ДОП) та прилеглих до них ділянок, зареєстровано 14 видів рукокрилих. Дослідженнями доповнено і уточнено список видів теріофауни області: вперше знайдено або фактично підтверджено знаходження чотирьох видів рукокрилих (*Myotis myotis*, *M. bechsteini*, *M. brandtii*, *M. mystacinus*). Пункт реєстрації *Myotis bechsteini* є найпівнічнішим для цього виду в Україні. На території РПЗ в 2016 р. зареєстровано 10 видів, 2 з них – вперше для заповідника. У ДОП спрямовані натурні дослідження хіроптерофауни проведено вперше – на території парку та прилеглих ділянках відмічено 13 видів.*

Ключові слова: рукокрилі, фауна, заповідні об'єкти, Рівненська область, Західна Україна.

Вступ. Рукокрилі до недавнього часу залишались найменш вивченою групою ссавців України. Хоча наразі спостерігається інтенсифікація досліджень рукокрилих, багато територій залишаються "білими" у відношенні навіть первинних фауністичних даних. Разом з тим, всі види рукокрилих в Україні мають юридично закріплені охоронний статус – згідно з Червоною книгою України та трьома міжнародними договорами: Угодою EUROBATS про збереження популяцій європейських видів рукокрилих, Боннською конвенцією про збереження мігруючих видів диких тварин, Бернською Конвенцією про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ в Європі (Фауна України..., 2010). Впровадження заходів зі збереження рукокрилих є неможливим без базових знань щодо поширення, чисельності, просторового розподілу та сезонної динаміки видів. Особливу актуальність складає вивчення цих питань в межах об'єктів природно-заповідного фонду.

Дані щодо рукокрилих Рівненської області були досить дискретними. На початок 2000-х років для області відомі реєстрації чотирьох видів (Татаринів, 1956; 1960; 1967; 1973; колекція Національного науково-природничого музею НАН України). Впродовж наступних років перелік видів було розширено. На початок наших досліджень у 2016 р. список хіроптерофауни області налічував 14 видів (Башта та ін., 2001; Годлевська, Гхазали, 2011; Bashta, 2012; Башта, Івашків, 2012; Кусьнеж, 2014; Годлевська, 2015; Годлевська та ін., 2016; Франчук, 2016).

Рівненський природний заповідник (РПЗ) знаходиться у північній частині області. Заповідник створений у 1999 р. і наразі є єдиним об'єктом ПЗФ такого рівня в межах області. М. Химин (2006) для РПЗ, базуючись на

даних детекторних обліків, вказав три види рукокрилих. На початку 2010-х років хіроптерофауну РПЗ досліджували О.В. Кусьнеж та В.Ч. Домбровський (Кусьнеж, 2012а, 2012б; Кусьнеж, Домбровський, 2013). Цими авторами у 2011 та 2012 рр. в РПЗ та прилеглих територіях встановлено знаходження 10 видів рукокрилих.

Національний природний парк "Дермансько-Острозький" (ДОП) розташований на півдні області. Заснований 2009 р. і поки є єдиним національним парком в межах області. За наявними даними, натурну інвентаризацію фауни рукокрилих ДОП не проводили. У проекті організації Парку зазначено 10 видів рукокрилих, як таких, які у різні роки, починаючи з середини 20-го ст. реєстрували у регіоні, до якого входить територія парку (Проект..., 2013). На прилеглих до ДОП територіях відомі знахідки двох видів (Башта та ін., 2001; Bashta, 2012). В зимовий період 2013/2014 рр. співробітник ДОП О.В. Головка та керівник туристичного гуртка А. Гулько провели огляд невеликої каменоломні, розташованої в урочищі Пекло ДОП. В ході огляду зроблено фотографії зимуючих в підземеллі кажанів, які попередньо віднесені Я. Ціхоцьким до чотирьох видів нічних (О.В. Головка, особисте повідомлення); ці дані були включені до Літопису природи парку (Лисюк, Похвалюк, 2015).

В цій роботі розглянуто результати досліджень, проведених нами у 2016 р. на території зазначених вище заповідних об'єктів та на прилеглих до них ділянках в межах Рівненської області.

Матеріали та методи досліджень. Роботу проводили у 2016 р., протягом двох експедиційних виїздів: 23–31.05.2016 (південь та північ), 09–12.09.2016 р. (південь області). Дослідження вели в межах чотирьох

адміністративних районів області, на території двох масивів Рівненського природного заповідника, Національного природного парку "Дермансько-Острозький" та ділянок, що безпосередньо межують або знаходяться поблизу цих об'єктів ПЗФ: *Сарненський р-н*: масив РПЗ "Сомине" (західний берег озера Сомине, кв. 70 Карасинського лісництва, ок. с. Рудня Карпилівська), заповідне урочище Розвилка; *Дубровицький р-н*: масив РПЗ "Переброди" (урочища Бабка та Живонець – кв. 63 та 34 Північного лісництва) та прилеглі до РПЗ ділянки, а також: с. Переброди, с. Миляч, ок. с. Заслуччя; *Здолбунівський р-н*: с. Дермань Друга та околиці, ДОП – урочище Пекло; *Острозький р-н*: с. Ілляшівка, с. Новомалин (рис. 1).

Примітка: с. Ілляшівка та с. Новомалин безпосередньо прилягають до меж Дермансько-Острозького парку, тому знахідки у цих пунктах ми далі відносимо до території ДОП.

Виявлення надземних сховищ проводили за пошуком ознак присутності кажанів (послід, соціальна вокалізація, світанкове та нічне роїння). Також оглядали доступні підземелля (підвали, льохи, гірниці). Для відлову тварин використовували павутинні тенета довжи-

ною від 3 до 12 м польського (Ecotone) та китайського виробництва, які встановлювали на місцях прольоту, полювання кажанів або поблизу виявлених їх сховищ. Контактний огляд тварин (n=224) проводили за стандартною схемою. Реєстрували: вид, стать, вік, проміри, масу, оцінювали репродуктивний статус тощо. Тварин випускали відразу після огляду у місці їх первинного знаходження. Всі дослідження здійснювали без вилучення тварин з природного середовища. Для дистанційних спостережень використовували ультразвукові детектори Pettersson Elektronik D200 та D240x. В роботі використано фотоматеріали, люб'язно надані О.В. Голков, А. Гульком, В.П. Романюком, А.В. Плигою.

У зведених переліках нижче застосовано скорочення: М – самець, F – самиця (герг – розродча (вагітна або лактуюча), пгерг – ялова), U – стать невідома, ad – доросла та juv – ювенільна особина (віком до 4 місяців), ne – вилов сіткою, ne/sh – відлов біля сховища, vo – облік при огляді сховища зсередини, de – детекторні реєстрації. Формат дати – день.місяць.рік. Записи розділено територіально за північчю і півднем області; для одних тих самих пунктів спостережень впорядковано за хронологією.

Рис. 1. Пункти проведення досліджень авторами в межах Рівненської області у 2016 р.

Результати та обговорення. Впродовж наших досліджень відмічено 14 видів рукокрилих. Вперше для області зареєстровано та фактично підтверджено знаходження чотирьох видів: *M. myotis*, *M. bechsteinii*, *M. mystacinus* та *M. brandtii*. В межах Рівненського природного заповідника нами відмічено 10 видів, 2 з них – вперше для його території. Всі 10 видів розмножуються у заповіднику: у травні реєстрували розродчих самиць.

Для Дермансько-Острозького парку відмічено 13 видів, але вагітних самиць у травні зареєстровано лише у *P. nathusii* та *V. murinus*. В майбутньому список видів, що розмножується в ДОП, має бути уточнений і, з великою ймовірністю, включити всі або більшість зареєстрованих тут видів. Чотири види, яких раніше відмічали у області, нами не зареєстровано. Наразі список хіроптерофауни Рівненської області включає 18 видів (таблиця 1).

Таблиця 1

Оновлений список видів рукокрилих Рівненської області, у тому числі: Рівненського заповідника (РПЗ) та Дермансько-Острозького парку (ДОП).*

Назва, лат.	Назва, укр.	2016_04	2016_авт	РПЗ	ДОП
<i>Myotis myotis</i> (Borkhausen, 1797)	нічниця велика	(+)	+	–	+
<i>Myotis bechsteinii</i> (Kuhl, 1817)	нічниця довговуха	(+)	+	–	+
<i>Myotis daubentonii</i> (Kuhl, 1817)	нічниця водяна	+	+	+	+
<i>Myotis dasycneme</i> (Boie, 1825)	нічниця ставкова	+	–	–	–
<i>Myotis nattereri</i> (Kuhl, 1817)	нічниця війчаста	+	+	+	+
<i>Myotis brandtii</i> (Eversmann, 1845)	нічниця Брандта	–	+	+	–
<i>Myotis mystacinus</i> (Kuhl, 1817)	нічниця вусата	–	+	–	+
<i>Plecotus auritus</i> (Linnaeus, 1758)	вухань бурий	+	+	+	+
<i>Plecotus austriacus</i> (Fischer, 1829)	вухань сірий	–	+	–	+
<i>Barbastella barbastellus</i> (Schreber, 1774)	широковух європейський	+	+	+	+
<i>Nyctalus leisleri</i> (Kuhl, 1817)	вечірниця мала	+	–	–	–
<i>Nyctalus noctula</i> (Schreber, 1774)	вечірниця руда	+	+	+	+
<i>Pipistrellus pipistrellus</i> (Schreber, 1774)	нетопир карлик	+	–	–	–
<i>Pipistrellus nathusii</i> (Keyserling & Blasius, 1839)	нетопир лісовий	+	+	+	+
<i>Pipistrellus pygmaeus</i> (Leach, 1825)	нетопир пігмей	+	+	+	+
<i>Pipistrellus kuhlii</i> (Kuhl, 1817)	нетопир білосмугий	+	–	–	–
<i>Vespertilio murinus</i> Linnaeus, 1758	лилик двоколірний	+	+	+	+
<i>Eptesicus serotinus</i> (Schreber, 1774)	лилик пізній	+	+	+	+

* Жирним виділено назви видів, які вперше знайдені або фактично підтверджені для області. 2016_04 – список видів станом на квітень 2016 р., 2016_авт. – види, зареєстровані авторами в ході досліджень 2016 р. (+) – для видів, які до списків фауни були включені на основі попереднього визначення (див. текст).

***Myotis myotis* – нічниця велика.** Знаходження виду підтверджено однією контактною знахідкою – відловлено одну особину на вході до закинutoї гірниці в межах ДОП. Про зимівлю виду у гірниці свідчать фотографії, зроблені під час її відвідання у 2014 та 2016 рр. Ці спостереження є першими реєстраціями виду для Рівненської області. Найближчі пункти знахідок великої нічниці – за 40 км на ПдЗх у Тернопільській області, м. Кременець, та за 75–80 км в декількох пунктах Бродівського р-ну Львівської області (Абеленцев, Попов, 1956; Татаринів, 1956).

Південь: • ДОП, Урочище Пекло, каменоломня, 12.03.2014, во: щонайменше 3U (за фото, наданими О.В. Головко та А. Гульком); *ibid*, 13.03.2016, во: щонайменше 2U (за фото, наданих А.В. Плигою); *ibid*, на вході до каменоломні, 10.09.2016, пе: 1Fjuv?.

***Myotis bechsteinii* – нічниця довговуха.** Реєстрації цього виду є першими для Рівненської області. У вересні 2016 р. нами на вході до закинutoї каменоломні в урочище Пекло Дермансько-Острозького парку відловлено 7 особин цього виду. Там само вид зимує (визначено за фото 2014–2015 рр.). Цей пункт реєстрації є найпівнічнішим для виду в Україні. Він відстоїть від найближчих відомих місць знахідок виду: у Львівській області, печера Страданська (Башта та ін., 2013; Годлевська та ін., 2016) – на 170 км; у Тернопільській області, печера Перлина, ПЗ "Медобори" (Тищенко, 2003) – на 110 км. Нічниця довговуха є вкрай рідкісним та малочисельним видом, як в Україні, так і в усіх інших частинах свого ареалу (Годлевская, 2006; Рауповіч, 2016). Відповідно, знайдене місцезнаходження виду у Рівненській області і, зокрема, зазначене підземелля, є унікальним і потребує особливої обачності при розробці планів його менеджменту та використання.

Південь: • ДОП, урочище Пекло, каменоломня, 12.03.2014, во: щонайменше 1U (за фото, наданими

О.В. Головко та А. Гульком); *ibid*, 04.03.2015, во: щонайменше 1U (за фото, наданими О.В. Головко та А. Гульком); *ibid*, на вході до каменоломні, 10.09.2016, пе: 7 (3M, 1Mad, 3Mjuv).

***Myotis daubentonii* – нічниця водяна.** Вид зареєстровано нами майже в усіх пунктах дослідження. Знайдені сховища – в щілинах автомобільних мостів на території Дубровицького р-ну та закинutoї підземелля на півдні області.

Північ: • с. Заслущчя, автомобільний міст на Пн від села, 29.05.2016, во: $\geq 3Uad + \geq 7Uad$; • с. Миляч, парний автомобільний міст, 25.05.2016, во (частковий огляд): $> 20U$ разом з 1U *P. pyg.*; *ibid*, 29.05.2016, во (повний огляд): $> 20Uad$ (1Fad) + 5Uad; • с. Переброди, над. р. Льва, 26.05.2016, de; *ibid*, , 26.05.2016, пе: 3 (3Fad-repr); • РПЗ, урочище Бабка, над ставами, 25.05.2016, de; • РПЗ, масив "Сомине", над озером, 23.05.2016, de.

Південь: • с. Дермань Друга, околиці, на вході до каменоломні Дермань-3, 09.09.2016, пе: 1Mjuv?; *ibid*, каменоломня Дермань-1, 10.09.2016, во: 2 (1Fjuv, 1Mjuv); • ДОП, урочище Пекло, над дорогою у лісі, 10.09.2016, пе: 1Fad; на вході до каменоломні, 10.09.2016, пе: 1Fad; • с. Новомалин, над ставом, 11.09.2016, de; *ibid*, підвал замкової будівлі, 11.09.2016, во: 1Fad.

***Myotis nattereri* – нічниця війчаста.** Вид зареєстровано в чотирьох пунктах дослідження.

Північ: • Урочище Розвилка, закинута будівля профілакторію, 24.05.2016, пе: 1Mad; • РПЗ, урочище Живонець, на дюнах та над дорогою у лісі, 27.05.2016, пе: 1Fad-repr.

Південь: • ДОП, урочище Пекло, над дорогою у лісі, 10.09.2016, пе: 2Fad; *ibid*, на вході до каменоломні, 10.09.2016, пе: 4Mad; • с. Новомалин, у замковій будівлі, 11.09.2016, пе: 2Mad.

Myotis brandtii – нічниця Брандта. Вид зареєстровано в РПЗ: відловлено три розродчі самиці. Ця знахідка є першою фактичною реєстрацією виду для Рівненської області. Раніше нічницю з групи *M. mystacinus* s. l. / *M. brandtii* знайдено на зимівлі в м. Корець у 2015 р. (Годлевська та ін., 2016), проте до виду її ідентифіковано не було.

Північ: ● РПЗ, урочище Живонець, на дюнах та над дорогою у лісі, 27.05.2016, пе: 3Fad-repr.

Myotis mystacinus – нічниця вусата. Вид ідентифіковано у двох пунктах спостереження на півдні Рівненщини, в тому числі в межах ДОП. Вперше підтверджено знаходження цього виду для області.

Південь: ● ДОП, урочище Пекло, на вході до каменоломні, 10.09.2016, пе: 1Fjuv. ● с. Ілляшівка, біля будівлі-сховища-1 колонії *P. nathusii*, 29.05.2016, пе: 1Mad;

Plecotus auritus – вухань бурий. Зареєстровано у семи пунктах спостережень, у томи числі на території РПЗ та ДОП. Виявлені сховища: щілини мостів, порожнини в закинутих будівлях, підземелля. Знайдено сховища розродчих самиць: у залізобетонному перекритті моста та у закинутій будівлі.

Північ: ● с. Заслуччя, автомобільний міст на Пн від села, 29.05.2016, во: ≥ 7 (1Mad, 3Fad-repr); ibid, залізничний міст, 29.05.2016, во: 1U; ● с. Переброди, закинута будівля, 26.05.2016, пе: 3 (1Mad, 1Fad-repr, 1Fad-repr?); ibid, біля будівлі школи, 26.05.2016, пе: 1Mad; ● урочище Розвилка, закинута будівля профілакторію, 24.05.2016, во: 1U за рамою вікна; ibid, закинута будівля профілакторію, 24.05.2016, пе/sh: 13 (1Mad, 11Fad-repr, 1Fad-repr?) на вильоті з кімнати зі сховищем у порожнині стелі; ibid, 24.05.2016, пе/sh: 1Fad; ● РПЗ, урочище Живонець, на дюнах та над дорогою у лісі, 27.05.2016, пе: 2Fad-repr.

Південь: ● с. Дермань-Друга, околиці, на вході до каменоломні Дермань-1, 09.09.2016, пе: 1Mad; ibid, на вході до каменоломні Дермань-3, 09.09.2016, пе: 2 (1Mad, 1M); ● ДОП, урочище Пекло, над дорогою у лісі, 10.09.2016, пе: 1M; ● с. Новомалин, підвал замкової будівлі, 11.09.2016, во: 1U; ibid, у замковій будівлі, 11.09.2016, пе: 5 (2Mad, 2M, 1Fad).

Plecotus austriacus – вухань сірий. Вид відмічено у двох пунктах на півдні Рівненщини.

Південь: ● с. Ілляшівка, у складському ангарі, 01.08.2015: 1U знайдений вдень (за фото В.П. Романюка); ibid, біля будівлі-сховища-1 колонії *P. nathusii*, 29.05.2016, пе: 1Mad. ● с. Новомалин, у замковій будівлі, 11.09.2016, пе: 9 (2Mad, 3Fad, 4M).

Barbastella barbastellus – широкоух європейський. Вид зареєстровано, як на півночі (два пункти, включаючи РПЗ), так і на півдні області (три пункти, включаючи територію ДОП).

Північ: ● РПЗ, урочище Бабка, 25.05.2016, пе: 1U; ● РПЗ, урочище Живонець, на дюнах та над дорогою у лісі, 27.05.2016, пе: 5Fad-repr.

Південь: ● с. Дермань Друга, околиці, на вході до каменоломні Дермань-3, 09.09.2016, пе: 4 (2Mad, 1M, 1F); ● ДОП, урочище Пекло, на вході до каменоломні, 30.05.2016, пе/sh: 1Mad; ibid, на вході до каменоломні, 10.09.2016, пе: 13 (4Mad, 4M, 1Fad, 2Fjuv, 2F); ibid, над дорогою у лісі, 10.09.2016, пе: 9 (6Mad, 2M, 1Fad); ● с. Новомалин, у замковій будівлі, 11.09.2016, пе: 18 (5Mad, 11M, 1Mjuv, 1Fjuv).

Nyctalus noctula – вечірниця руда. Вид зареєстровано у всіх пунктах дослідження, включаючи території РПЗ та ДОП. Окремо слід відмітити сховище материнської колонії у порожнині за рамою вікна, виявлене у с. Переброди. Такий тип сховищ є нетиповим для цього

виду, материнські колонії якого зазвичай розташовуються у дуплах.

Північ: ● с. Переброди, біля сховища колонії у порожнині за рамою вікна місцевої школи, 26.05.2016, пе/sh: 4 (2Fad, 2Fad-repr); ibid, сосново-дубовий ліс, бл. 4 км на ПдСх від села, 27.05.2016, де; ● РПЗ, урочище Бабка, 25.05.2016, де; ● РПЗ, урочище Живонець, 27.05.2016, де; ibid, на дюнах та над дорогою у лісі, 27.05.2016, пе: 1Fad-repr; ● урочище Розвилка, 24.05.2016, де; ● РПЗ, масив "Сомине", 23.05.2016, де.

Південь: ● с. Дермань Друга, околиці, 31.05.2016, де; ● ДОП, урочище Пекло, ліс, 30.05.2016, де; ● с. Ілляшівка Острозького р-ну, на подвір'ї приватного будинку, 10.04.2014, спійманий собакою, 1Mad (за фото В. П. Романюка); ibid, територія села, 29.05.2016, де.

Pipistrellus nathusii – нетопир лісовий. Вид реєстрували в більшості пунктів спостережень, включаючи території обох заповідних об'єктів.

Північ: ● РПЗ, урочище Бабка, 25.05.2016, де; ibid, будиночок для начиння з колонією, 25.05.2016, пе/sh: 2Fad-repr; ● РПЗ, урочище Живонець, на дюнах та над дорогою у лісі, 27.05.2016, пе: 1Mad; ● с. Переброди, 26.05.2016, де; ibid, сосново-дубовий ліс, бл. 4 км на ПдСх від села, над дорогою, 27.05.2016, пе: 1Mad; ● урочище Розвилка, 24.05.2016, де; ibid, над алеєю у лісі, 24.05.2016, пе: 1Mad; ● РПЗ, масив "Сомине", будинок наукового стаціонару з колоніями, 23.05.2016, пе/sh: 5Fad.

Південь: ● с. Дермань Друга, околиці, 31.05.2016, де; ● с. Ілляшівка, біля будівлі-сховища-1 колонії, 29.05.2016, пе: 7 (6Mad, 1Fad-repr); ibid, біля будівлі-сховища-2 колонії, 29.05.2016, пе: 3 (1Mad, 1Fad-repr, 1Fad-repr?).

Pipistrellus pygmaeus – нетопир пігмей. Цей вид відмічено в п'яти пунктах дослідження.

Північ: ● с. Мияч, парний автомобільний міст, 25.05.2016, во (частковий огляд): 1U у групі > 20 ос. *M. daubentonii*. ● РПЗ, урочище Бабка, 25.05.2016, де; ● РПЗ, урочище Живонець, на дюнах та над дорогою у лісі, 27.05.2016, пе: 15 (4Fad, 10Fad-repr, 1U); ● урочище Розвилка, 24.05.2016, де; ● РПЗ, масив "Сомине", будинок наукового стаціонару з колоніями, 23.05.2016, пе/sh: 15Fad.

Південь: ● с. Ілляшівка, біля будівлі-сховища-1 колонії *P. nathusii*, 29.05.2016, пе: 1Fad-repr

Vespertilio murinus – лилик двоколірний. Відмічений у чотирьох пунктах. Всі відловлені особини – самиці. Знайдено одне сховище – материнської колонії – у будівлі на території РПЗ.

Північ: ● с. Переброди, біля будівлі школи, 26.05.2016, пе: 1Fad-repr; ● РПЗ, урочище Бабка, 25.05.2016, де; ● РПЗ, масив "Сомине", будинок наукового стаціонару з колоніями, 23.05.2016, пе/sh: 10Fad.

Південь: ● с. Ілляшівка, біля будівлі-сховища-1 колонії *P. nathusii*, 29.05.2016, пе: 1Fad-repr.

Eptesicus serotinus – лилик пізній. Нами вид відмічено у більшості пунктів спостережень, в тому числі на території РПЗ та ДОП. Виявлено чотири сховища колоній у надземних частинах будівель. Лиликів пізніх також зареєстровано при огляді підземель вдень та під час відловів на входах до підземель на півдні області.

Північ: ● РПЗ, урочище Бабка, 25.05.2016, де; ● с. Переброди, біля сховища-1 колонії у будівлі школи (у ніші за рамою вікна), 26.05.2016, пе/sh: 9Fad-repr; ibid, сховища-2 колонії у будівлі школи (у ніші за рамою вікна), 26.05.2016, де; ● урочище Розвилка, 24.05.2016, де; ibid, закинута будівля профілакторію, 24.05.2016, пе/sh: 6 (4Mad, 2Fad-repr); ● РПЗ, масив "Сомине",

23.05.2016, de; ibid, будинок наукового стаціонару з колоніями, 23.05.2016, ne/sh: 5Mad.

Підень: • с. Дермань Друга, околиці, 31.05.2016, de; • ДОП, урочище Пекло, на вході до каменоломні, 30.05.2016, ne/sh: 2Mad; • с. Ілляшівка, біля будівлі-сховища-1 колонії *P. nathusii*, 29.05.2016, ne: 1Mad; ibid, 14.07.2016, залетів до житлового будинку: 1U (за фото В.П. Романюка); • с. Новомалин, підвал замкової будівлі, 11.09.2016, vo: 3U.

Інші види. Декілька видів, відмічені, за даними інших авторів, на території Рівненської області, нами не зареєстровані. Ними є: *M. dasycneme*, *P. pipistrellus*, *P. kuhlii* та *N. leisleri*. Перший вид – *M. dasycneme* – відомий за єдиною знахідкою з м. Острог (Башта та ін., 2001). За наявними даними, цей вид в межах Українського Полісся та Лісостепу є малочисельним та поширеним досить спорадично. *P. pipistrellus* вказаний для території РПЗ (Химин, 2006; Кусьнеж, 2012б; Кусьнеж, Домбровський, 2013). Нам не вдалося підтвердити знаходження цього виду для території області. Всі контактні оглянуті особини "малих" нетопирів ідентифіковано як *P. ruytaeus*. Нетопир білосмугий вперше зареєстрований на Рівненщині у м. Сарни у лютому 2016 р. (Франчук, 2016). Нами вид не виявлений, що може бути пояснено загальним "тяжінням" цього виду до населених пунктів та антропогенно-модифікованих місцезнаходжень і униканням ділянок, подібних до тих на яких проводили дослідження. *N. leisleri* відомий в області за двома реєстраціями: у м. Сарни (Кусьнеж, 2014) та урочищі Розвилка (Кусьнеж, Домбровський, 2013). Базуючись на оригінальних даних з інших областей України (Годлевська, Ребров, неопубл.), вважаємо, що вид представлений в регіоні набагато ширше і в майбутньому буде виявлений в інших пунктах області.

Окрім перелічених видів, слід зазначити ще два, знахідки яких відомі із сусідніх регіонів. Це – *Nyctalus lasiopterus* та *Eptesicus nilssonii*. Перший вид – вечірниця велетенська – є вкрай рідкісним та малочисельним в межах всього свого ареалу (Vlaschenko et al., 2010; Alcaide et al., 2016). Нещодавно розродчих самиць цього виду зареєстровано на території державного заказника "Старий Жаден", Житковичський район Гомельської області, Беларусь (Dombrovski et al., 2016). Заказник межує з територією відділення "Переброди" Рівненського природного заповідника і охоплює єдиний з ним болотяний масив. Відповідно, в майбутньому можливі знахідки виду і в українській частині. На території заказника "Старий Жаден" також був знайдений другий вид – лилик північний (Dombrovski et al., 2016). За наявними даними, Українським Поліссям проходить південна межа зони поширення цього виду в регіоні, тому знахідки *E. nilssonii* можна очікувати і на території півночі Рівненської області.

Узагальнення. Впродовж досліджень авторів у 2016 р. на території Рівненської області зареєстровано 14 видів рукокрилих. Вперше відмічено або фактично підтверджено знаходження чотирьох видів: *Myotis myotis*, *M. bechsteini*, *M. mystacinus* та *M. brandtii*. Для всіх цих видів знахідки уточнюють межі їх поширення в Україні. Відповідно, наразі список хіроптерофауни Рівненської області включає 18 видів. В межах Рівненського природного заповідника відмічено 10 видів (для всіх зареєстровано розмноження), 2 з них – вперше. В Національному природному парку "Дермансько-Острозький" виявлено 13 видів, всі – вперше знайдені або фактично підтвержені.

Подяки. Ми щиро дякуємо співробітнику РПЗ М.В. Франчуку, К. Забаві, Р. Потапенку – за допомогу у проведенні теренової роботи, О.В. Головку, А. Гулько, А.В. Плизі та В.П. Романюку – за надані фотографії та повідомлення щодо знахідок кажанів, заступнику директора РПЗ Р.О. Журавчаку та співробітникам заповідника, співробітникам ДОП О.В. Головку, В.П. Романюку з родиною, Г.В. Кальчук з родиною за всебічне сприяння, допомогу в організації та проведенні досліджень та гостинність; М.Ф. Франчуку та О.В. Головку – за суттєву консультативну допомогу. Дослідження проведено за підтримки Rufford Foundation у рамках проекту "Bats of natural protected territories of Northern and Central Ukraine".

Список використаних джерел

1. Абеленцев В. І., Попов Б. М. Ряд рукокрилих, або кажани – Chiroptera / Фауна України. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1956. – том 1: Ссавці, вип. 1. – С. 229–446.
2. Башта А.-Т.В., Івашків І.М. Структура, динаміка чисельності та просторовий розподіл зимового угруповання кажанів (Chiroptera, Vespertilionidae) Тараканівського форту (Західна Україна) // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Біологія. – 2012. – Вип. 32. – С. 99–106.
3. Башта А.-Т.В., Кусьнеж О., Івашків І. Видовий склад і просторовий розподіл рукокрилих (Chiroptera) Українського Розточчя // Вісник Львівського університету. Серія біологічна. – 2013. – Вип. 63. – С. 44–50.
4. Башта А.-Т.В., Сребродольська Є.Б., Дикий І.В., Мисюк В.О. Ставкова нічниця *Myotis dasycneme* в західних областях України // Вісник Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. – 2001. – № 11. – С. 103–105.
5. Годлевская Е.В. Современное состояние фауны рукокрылых Украины в условиях антропогенной трансформации среды. – Рукопись. Диссертация на соискание ученой степени кандидата биологических наук по специальности 03.00.08 – зоология. Институт зоологии им. И.И. Шмальгаузена НАН Украины. Киев, 2006. – 186 с.
6. Годлевська Л. Результати роботи київського контакт-центру з рукокрилих у 2012–2015 роках // Праці Теріологічної школи. – 2015. – Т. 13. – С. 11–19.
7. Годлевская Е.В., Гхазали М.А. Новые данные о зимовке рукокрылых на территории Житомирской и Ровенской областей (Украина) // Вестник зоологии. – 2011. – Т. 45, № 4. – С. 346.
8. Годлевська Л.В., Бузунко П.А., Ребров С.В., Гхазали М.А. Підземні сховища рукокрилих "не-печерних" регіонів України, за результатами 2002–2015 рр. // Вісник Львівського університету. Серія біологічна. – 2016. – Т. 71. – С. 178–189.
9. Кусьнеж О.В. Колонії нетопирів *Pipistrellus* (Chiroptera) у штучних укриттях Шацького НПП і Рівненського ПЗ // Тези доповідей Конференції молодих дослідників-зоологів – Київ, 2012а. – С. 18.
10. Кусьнеж О.В. Хіроптерологічні дослідження на території Рівненського природного заповідника у літній період 2011 року // Рівненський природний заповідник. Літопис природи за 2011 рік. Том 12. – Сарни, 2012б. – С. 125–126.
11. Кусьнеж О.В. Рідкісні види рукокрилих (Chiroptera) у фондах Зоологічного музею Львівського НУ ім. І. Франка // Зоологічні колекції та музеї: збірник наукових праць. – Київ, 2014. – С. 63–66.
12. Кусьнеж О.В., Домбровський В.Ч. Хіроптерологічні дослідження на території Рівненського природного заповідника у 2012 році // Рівненський природний заповідник. Літопис природи за 2012 рік. Том 13. – Сарни, 2013. – С. 113–115.
13. Лисюк В.М., Похвалюк С.П. Інвентаризація фауни // Національний природний парк "Дермансько-Острозький". Літопис природи за 2014 рік. – Острог, 2015. – С. 44–50.
14. Проект організації території Національного природного парку "Дермансько-Острозький", охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів. – Київ, 2013.
15. Татаринов К.А. Звірі західних областей України. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1956. – 188 с.
16. Татаринов К.А. Відомості по теріофауні Волинського Полісся // Наукові записки Кременецького державного пед. ін-ту. – 1960. – Т. 5. – С. 157–183.
17. Татаринов К.А. Дополнительные сведения о рукокрылых Украины // Вестник зоологии. – 1967. – № 6. – С. 68–72.
18. Татаринов К.А. Фауна хребетних заходу України. – Львів: Вища шк. при Львів. ун-ті, 1973. – 257 с.
19. Тищенко В.М. Фауна кажанів (Chiroptera) природного заповідника "Медобори" // Роль природно-заповідних територій Західного Поділля та Юри Ойцовської у збереженні біологічного та ландшафтного різноманіття. – Гримайлів–Тернопіль: Лілея, 2003. – С. 519–540.
20. Фауна України: охоронні категорії. Довідник / О.В. Годлевська, І.Ю. Парнікоза, В.Б. Різун, Г.В. Фесенко, Ю.К. Куцоконь, І.В. Загороднюк, М.С. Шевченко, Д.М. Іноземцева; ред. О. Годлевська, Г. Фесенко. – Видання друге, перероблене та доповнене. – Київ, 2010. – 80 с.
21. Франчук М. Перша знахідка нетопира білосмугого *Pipistrellus kuhlii* у Рівненській області // Праці Теріологічної школи. – 2016. – у друці.

22. Химин М. Фауна хребетних Vertebrata Рівненського природного заповідника // Природа Західного Полісся та прилеглих територій: 36. наук. праць. № 3. – Луцьк: РВВ "Вежа" Волин. держ. ун-ту ім. Л. Українки, 2006. – С. 305–331.

23. Alcaaldé, J., Juste, J., Paunović, M. 2016. *Nyctalus lasiopterus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T14918A22015318. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-2.RLTS.T14918A22015318.en>.

24. Bashta A.-T. Hibernacula of *Barbastella barbastellus* in Ukraine: distribution and some ecological aspects // *Vespertilio*. – 2012. – Vol. 16. – P. 55–68.

25. Dombrovski V., Fenchuk V., Zhurauliou D. Fauna of bats (Mammalia, Chiroptera) of Stary Zhaden protected area, Southern Belarus // *Proceedings of the Theriological School*. – 2016. – in press.

26. Paunović, M. 2016. *Myotis bechsteinii*. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T14123A22053752. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2016-2.RLTS.T14123A22053752.en>.

27. Vlaschenko A., Gashchak S., Gukasova A., Naglov A. New record and current status of *Nyctalus lasiopterus* in Ukraine (Chiroptera: Vespertilionidae) // *Lynx*. – 2010. – 41. – P. 209–216.

Стаття надійшла до редколегії 08.12.16

Godlevska L. V., Rebrov S. V., Panchenko P. S.

The I. I. Schmalhausen Institute of Zoology of NAS of Ukraine, Kiev
Azov-Black Sea Ornithological Union, Odessa

NEW DATA ON BAT FAUNA OF RIVNE OBLAST (UKRAINE)

During the field research of 2016, in borders of Rivne oblast, at the territory of Rivnenskyi nature reserve (RNR), National nature park "Dermansko-Ostrozkyi" (DOP) and adjacent areas, 14 bat species were recorded. The general mammal fauna list of the Rivne oblast was expanded: 4 bat species were recorded for the first time or their presence was factually confirmed (*Myotis myotis*, *M. bechsteinii*, *M. brandtii*, *M. mystacinus*). The record of *Myotis bechsteinii* is northernmost in Ukraine. In 2016, at the territory of RNR 10 bat species were recorded; 2 of them, first for this reserve. In DOP focused bat survey was carried out for the first time: at the territory of park and neighbouring areas 13 species were recorded.

Key words: bats, fauna, protected territories, Rivne oblast, Western Ukraine.

Годлевская Л. В., Ребров С. В., Панченко П. С.

Институт зоологии им. И.И. Шмальгаузена НАН Украины, Киев
Азово-Черноморский орнитологический союз, Одесса

НОВЫЕ ДАННЫЕ ПО ФАУНЕ РУКОКРЫЛЫХ РОВЕНСКОЙ ОБЛАСТИ (УКРАИНА)

В ходе исследований в 2016 г. в границах Ровенской области, на территории Ровенского природного заповедника (РПЗ), Национального природного парка "Дерманско-Острожский" (ДОП) и примыкающих к ним участков, зарегистрировано 14 видов рукокрылых. Исследованиями дополнен и уточнен список видов териофауны области: впервые отмечено и фактически подтверждено нахождение четырех видов рукокрылых (*Myotis myotis*, *M. bechsteinii*, *M. brandtii*, *M. mystacinus*). Пункт регистрации *Myotis bechsteinii* является наиболее северным для вида в Украине. На территории РПЗ в 2016 г. отмечено 10 видов, 2 из них – впервые для заповедника. В ДОП направленные натурные исследования хироптерофауны проведены впервые – на территории парка и прилегающих участков отмечено 13 видов.

Ключевые слова: рукокрылые, фауна, заповедные территории, Ровенская область, Западная Украина